

Startnotitie raadsvoorstel

Rijswijk

Sociaal Domein
Beleid Sociaal Domein

Corsanummer
24.028919

van / doorkiesnummer
R. Laghuwitz
(070) 326 17 70

Datum
28 maart 2024

Onderwerp

Invulling spreidingswet in Rijswijk: fase 1 (bepalen van het bod van Rijswijk)

Verwachting aan de raad

De raad wordt gevraagd de startnotitie 'Invulling spreidingswet in Rijswijk: fase 1 (bepalen van het bod van Rijswijk)' vast te stellen.

Inleiding

Per 1 februari 2024 is de *Wet gemeentelijke taak mogelijk maken asielopvangvoorzieningen*, in de volksmond de *spreidingswet*, van kracht. Met deze wet wil het Rijk komen tot voldoende duurzame opvangplekken in Nederland, een evenwichtige verdeling van opvangplekken realiseren en daarmee de druk op de migratieketen verlichten. De capaciteitsraming en indicatieve opgave per gemeente zijn op 31 januari 2024 bekend gemaakt. Hierbij is zowel rekening gehouden met het aantal inwoners in de provincie en gemeenten als met een wegingsfactor op basis van economische draagkracht (SES-WOA). De provincie Zuid-Holland krijgt de komende twee jaar de grootste opgave van alle provincies (19.776 plekken).

De spreidingswet betekent voor Rijswijk een indicatieve opgave van 306 opvangplekken voor asielzoekers, waarvan 26 plekken voor alleenstaande minderjarige vreemdelingen (amv'ers). Uiterlijk 1 november 2024 moeten alle provincies en gemeenten een plan aanleveren of en hoe zij aan de opgave gaan voldoen. De Commissaris van de Koning brengt dan een verslag uit met de gemaakte afspraken aan de minister van Justitie en Veiligheid. In dit plan moet elke gemeente aangeven wat zij gaan doen om hun indicatieve opgave te halen. Bij gemeenten die geen plan indienen of een plan indienen waarmee de indicatieve opgave niet wordt gerealiseerd, kan de minister zelf een locatie aanwijzen. Of deze manier van regie overnemen daadwerkelijk wordt toegepast, is afhankelijk van een aantal factoren, waarbij de belangrijkste is of de provinciale opgave gehaald wordt. Factoren die de kans verhogen zijn bijvoorbeeld een hoge SES-WOA score en omstandigheden die kunnen bijdragen aan een kansrijke realiseerbaarheid van een opvangvoorziening, zoals leegstand (rijks)vastgoed.

Kernboodschap

Met de inwerkingtreding van de spreidingswet moet de gemeente Rijswijk voor 1 november aan de provincie Zuid-Holland aangeven of en hoe zij van plan is haar indicatieve opgave van 306 opvangplekken, waarvan 26 amv-plekken, te realiseren. Aandachtspunten hierbij zijn het exacte aantal plekken, de concrete doelgroep, de locatie, de randvoorwaarden en het maatschappelijk en politiek draagvlak.

De gemeente Rijswijk wil zelf regie houden op de opvangplekken uit de spreidingswet. Daarom wil het college een aantal scenario's onderzoeken die invulling geven aan de spreidingswet en welke kunnen rekenen op voldoende draagvlak in de samenleving en de politiek. Het voorstel is om deze scenario's aan uw raad in de raadsvergadering van 24 september 2024 voor te leggen. U kunt vervolgens aan de hand van de scenario's bepalen wat het bod van Rijswijk wordt. Dit bod zal de gemeente Rijswijk aan de provincie Zuid-Holland voorleggen.

Uitgangspunten

Bij het uitwerken van de verschillende scenario's worden een aantal uitgangspunten gehanteerd:

- De gemeente Rijswijk wil *voldoen aan de wet*. Eén van de scenario's is daarom de indicatieve opgave (306 opvangplekken, waarvan 26 amv-plekken). Op die manier kan de gemeente Rijswijk zelf de regie houden op de opvangplekken.
- De scenario's moeten *toekomstbestendig* zijn: over twee jaar komt er een volgende opgave voort uit de spreidingswet. Door hier nu al op voor te sorteren, voorkomen we dat we over twee jaar opnieuw dit proces moeten doorlopen, is er sprake van een buffer om uit te ruilen met omliggende gemeenten (bijv. de amv-opgave) en ontvangen we een bonus voor de meerplekken. Deze bonus is vrij inzetbaar en kan bijvoorbeeld gebruikt worden voor de wensen uit de omgeving.
- Voor de scenario's moeten de *politiek en samenleving goed betrokken* worden. Om dit te bewerkstelligen zal een participatietraject ingericht worden. Omwonenden, inwoners en organisaties worden gevraagd mee te denken met de randvoorwaarden en kaders van de opvanglocatie.

De locatie

Om de eigen indicatieve opgave (eventueel met extra capaciteit) te realiseren, ligt opvang op een centrale locatie op dit moment meer voor de hand dan het realiseren van verschillende kleinschalige opvanglocaties verspreid door de stad. Uit een eerdere globale verkenning rondom het verzoek van het COA in oktober 2023, voor de opvang van 50 alleenstaande minderjarige vreemdelingen (amv'ers), is gebleken dat er in Rijswijk nagenoeg geen geschikte locaties voor kleinschalige opvang zijn. Daarnaast betekenen meerdere kleinschalige locaties dat de opvang duurder wordt, omdat er naar verhouding meer vierkante meters opvanglocatie nodig zijn. Ook is er minder ondersteuning op de locaties aanwezig. Wanneer er namelijk meerdere kleinschalige locaties worden ingezet, werkt het COA met een mobiel begeleidingsteam, waardoor er geen permanente begeleiding is. Hierdoor moeten bewoners zelfstandiger wonen dan op een asielzoekerscentrum en zijn ze meer afhankelijk van de ondersteuning door de gemeente (bijvoorbeeld voor taalles, doktersbezoek en recreatie).

De locatie die in Rijswijk het meest geschikt lijkt voor de duurzame opvang van minimaal 306 plekken is het Hof van Elsenburg, de voormalige azc-locatie aan de Lange Kleiweg 80. De infrastructuur voor het plaatsen van units is daar nog aanwezig, waardoor er minder kosten voor de transformatie hoeven te worden gemaakt. Bovendien komt het terrein begin 2025 voor minimaal vijf jaar beschikbaar omdat het flexwooncentrum Hof van Elsenburg dan de deuren sluit en Rijkswaterstaat heeft aangegeven de locatie niet eerder dan 2029 en waarschijnlijk later, nodig te hebben voor de verbreding van de A4. Dit sluit goed aan bij de periode die in de spreidingswet wordt genoemd (realisatie van de opvanglocatie binnen zes maanden na het besluit van de minister op 1 november 2024). Hierover gaan we met het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (waaronder Rijkswaterstaat valt) in gesprek.

Gezien de omvang van de indicatieve opgave voor Rijswijk en de voordelen die het Hof van Elsenburg heeft, lijkt deze locatie voor het realiseren van onze opgave het meest kansrijk. Wanneer er tijdens de verkenning zich andere mogelijkheden voordoen, dan zullen deze ook in overweging worden genomen. Voor alle mogelijke locaties geldt dat bij toewijzing het risico bestaat dat belanghebbenden en/of omwonenden in bezwaar kunnen gaan.

De bonus

Om gemeenten te stimuleren meer plekken te leveren, stelt het Rijk aan gemeenten een bedrag ter beschikking voor elke extra opvangplek die een gemeente levert boven de indicatieve opgave. Deze bedragen zijn door gemeenten en provincie volledig vrij te besteden. Per meerplek (langer dan vijf jaar) wordt afhankelijk van het aantal aangeboden plekken een bonus verstrekt van € 1.000 (bij minder dan 100 meerplekken) en € 2.000 (bij meer dan 100 meerplekken). Voor opvangplekken van bijzondere aard, zoals een opvanglocatie voor amv'ers, geldt een vaste vergoeding van € 2.000 voor

elke plek die boven de indicatieve opgave wordt gerealiseerd. In de uitgewerkte scenario's is telkens een indicatie van de bonus gegeven.¹

De scenario's

De te onderzoeken scenario's zien er als volgt uit:

1. De gemeente voldoet aan de opgave

	Scenario 1	Duur	Bedrag bonus
1a	306 opvangplekken, waarvan 26 amv-plekken	2 jaar	€ 52.000
1b	306 opvangplekken, waarvan 26 amv-plekken	5 jaar	€ 104.000

In scenario 1 voldoet de gemeente Rijswijk aan haar opgave en realiseert 306 opvangplekken, waarvan 26 amv-plekken. Bij dit scenario ontvangt Rijswijk geen bonus over haar meerplekken, omdat enkel de indicatieve opgave gehaald wordt. Wel wordt er een bonus ontvangen over de 26 amv-plekken, dit is immers bijzondere opvang.

Het voordeel aan scenario 1 is dat Rijswijk hiermee regie behoudt en dat 306 nog een relatief behapbaar aantal is. Het nadeel is dat in de tweede cyclus van de wet de capaciteitsraming hoogstwaarschijnlijk hoger zal zijn, waardoor de indicatieve opgave over twee jaar hoger is dan 306 plekken. Wanneer nu alleen de indicatieve opgave wordt behaald, loopt de gemeente het risico het azc over twee jaar al te moeten uitbreiden.

Het scenario is gesplitst in een duur van twee jaar en een duur van vijf jaar. Wanneer de plekken duurzaam (d.w.z. minimaal 5 jaar) worden aangeboden, voldoet Rijswijk sowieso aan de wet. Bij een duur van twee jaar is het nog de vraag of het COA de business-case voor de opvangplekken sluitend krijgt. Hoogstwaarschijnlijk zullen er bij een kortere duur kwalitatief mindere units geplaatst worden op het terrein en zullen de voorzieningen minder uitgebreid zijn dan bij een opvang voor de duur van vijf jaar. Hoe langer de plekken aangeboden worden, hoe meer het COA kan investeren in de plekken. De langdurige beschikbaarheid van een potentiële locatie is een belangrijke factor bij de keuze van het COA om in goede voorzieningen te kunnen investeren.

2. De gemeente voldoet aan de opgave en is toekomstbestendig

	Scenario 2	Duur	Bedrag bonus
2a	350 opvangplekken, waarvan 50 evt. amv-plekken	2 jaar	€ 100.000
2b	350 opvangplekken, waarvan 50 evt. amv-plekken	5 jaar	€ 288.000

In scenario 2 voldoet de gemeente Rijswijk aan haar opgave en is zij toekomstbestendig voor als er meer asielzoekers moeten worden opgevangen. In dit scenario loopt de gemeente minder risico het azc over twee jaar al te moeten uitbreiden, alhoewel nog niet bekend is wat de opgave over twee jaar zal zijn. Dit is volledig afhankelijk van de hoeveelheid asielzoekers die moeten worden opgevangen en verdeling van plekken.

Voor de amv-plekken wordt regionaal gekeken om deze uit te ruilen tegen de meerplekken in de reguliere opvang. Indien het regionaal niet lukt om deze plekken uit te ruilen, zal de gemeente Rijswijk mogelijk alsnog zelf voor deze plekken zorgen. Wanneer geopteerd wordt voor 50 amv-plekken is deze omvang groot genoeg om eventueel te scheiden van de rest van het azc en op een andere locatie te huisvesten, bijvoorbeeld in het Best Western hotel in Rijswijk. Dit hotel heeft al eerder

¹ Dit is een indicatie en o.a. afhankelijk van de duur van de aangeboden locatie, de opvangvorm en capaciteitsramingen in de volgende cyclus.

huisvesting geboden aan de amv-doelgroep en dat is goed verlopen. Een voordeel hiervan is dat verschillende doelgroepen (met andere vormen van begeleiding) niet bij elkaar opgevangen worden, maar elk een eigen plek hebben. Hiermee wordt iets meer spreiding in de stad bereikt. De opvang aan het Hof van Elsenburg wordt daardoor ook iets kleinschaliger en kent met 300 plekken alsnog genoeg begeleiding.

3. De gemeente doet meer dan de opgave

	Scenario 3	Duur	Bedrag bonus
3a	500 opvangplekken, waarvan 50 evt. amv-plekken	2 jaar	€ 100.000
3b	500 opvangplekken, waarvan 50 evt. amv-plekken	5 jaar	€ 588.000

In scenario 3 doet de gemeente Rijswijk meer dan haar opgave en realiseert 500 plekken, waarvan 50 amv-plekken. In dit scenario is Rijswijk zeer toekomstbestendig, behoudt ze regie en is het zo goed als zeker dat de opgave in de volgende cyclus ook gehaald wordt. Daarnaast profiteert de gemeente Rijswijk in dit scenario het meest van de financiële prikkel, zeker bij een duur van vijf jaar.

In scenario 3 zijn de meeste kansen om een kwalitatief hoge opvang te realiseren, met veel ruimte voor initiatieven voor de bewoners en connectie met de buurt. Met 500 plekken kan het COA haar business-case sneller sluitend krijgen en zal er relatief meer personeel aanwezig zijn op de opvanglocatie. Bij een duur van vijf jaar zal het COA kunnen investeren in kwalitatief hoge units en in meer recreatieve activiteiten in en rond het azc.

Faciliteiten en voorzieningen voor de asielzoekers

De gemeente Rijswijk hecht veel waarde aan goede voorzieningen voor de asielzoekers. Voor huisartsenzorg gaan asielzoekers naar Gezondheidszorg Asielzoekers (GZA). Er is een GZA op elk azc. Hier werkt een huisarts samen met een praktijkverpleegkundige en een praktijkondersteuner voor geestelijke gezondheidszorg. De gezondheidszorg van de asielzoekers valt onder de verantwoordelijkheid van het COA, alsook de kosten.

Gemeenten zorgen voor de huisvesting van het onderwijs aan leerplichtige kinderen. Het COA werkt hierin nauw samen met de gemeente. Hierin zal de gemeente Rijswijk samenwerken met andere gemeenten uit de regio, om gezamenlijk een passende oplossing te vinden voor o.a. het lerarentekort. Hier wordt onderling over gesproken in regioverband.

Daarnaast vindt de gemeente het erg belangrijk dat er voldoende dagbesteding is voor de mensen op het azc. Denk hierbij aan een aanbod van spel, sport, kunst en muziek. Dit zal meegenomen worden bij het onderzoeken van de verschillende scenario's.

Krachtenveldanalyse

Onder regie van de provincie Zuid-Holland moeten er binnen de provincie vijf regionale asielopvangplannen worden gemaakt. Gemeenten werken daarom samen in kleiner verband aan vijf Regionale Regietafels (RRT). In het geval van Rijswijk is dat de RRT Haaglanden, waarin naast Rijswijk de gemeenten Den Haag, Zoetermeer, Westland, Delft, Midden-Delfland, Wassenaar, Pijnacker-Nootdorp en Leidschendam-Voorburg participeren. De opgave voor de regio Haaglanden is in totaal 5.794 plekken.

De gesprekken aan de regionale regietafel Haaglanden worden momenteel gevoerd. Het is een politiek-gevoelig proces, waarbij elke gemeente aan zet is om met een bod te komen. Er wordt regelmatig en constructief met elkaar gesproken om als regio zo goed mogelijk de opgave te halen.

Communicatie en participatie

De participatie met de omwonenden en de inwoners van Rijswijk vormt een heel belangrijk onderdeel van dit traject. Hierbij hanteren wij het uitgangspunt 'geen participatie zonder locatie'. Dat wil zeggen dat pas begonnen wordt met de participatie wanneer duidelijk is waar de opvanglocatie zal komen te staan. Op deze manier wordt niet onnodig onrust veroorzaakt en kan vanaf het begin duidelijk gecommuniceerd worden. Daarnaast blijkt uit verkenning dat omwonenden vaak niet tegen de opvanglocaties zijn, maar ontevreden zijn over het besluitvormingsproces dat eraan voorafging. Tijdige, duidelijke en eerlijke communicatie is cruciaal om zorgen weg te nemen bij omwonenden.

² Tijdens de participatiebijeenkomsten faciliteren we geen inspraak over het wel of niet opvangen van asielzoekers, dit is immers een wettelijke verplichting, maar wel over de manier waarop dat gedaan wordt. Kortgezegd kunnen we de participatie uiteenzetten in een aantal belangrijke stappen:

1. **Heldere en tijdige communicatie:** wie wordt er opgevangen? Waarom is het nodig? En waarom mochten inwoners niet meebeslissen? Duidelijke uitleg en feitelijke informatie helpt om de keuzes uit te leggen. Dit zullen we doen via een brief naar omwonenden, duidelijke uitleg op de website van de gemeente en sociale media. Daarnaast komt er een e-mailkanaal waar mensen hun zorgen kunnen uiten of tips kunnen geven voor de opvanglocatie.
2. **Het laten kennismaken:** het is belangrijk om de mensen achter het vraagstuk te laten zien. Dit kan door portretten van asielzoekers die hun verhaal vertellen te maken, korte video's over de opvanglocaties te laten zien en omwonenden uit te nodigen op de opvanglocatie.
3. **Meedenken met de randvoorwaarden en kaders van de opvanglocatie:** daarnaast willen we het meedenken organiseren met omwonenden en andere belanghebbenden (bedrijven, scholen etc.) over de kaders en randvoorwaarden die zij nodig achten voor een fijne en goede opvanglocatie. De nadruk zal tijdens deze sessies liggen om het samen bepalen van de manier waarop de opvanglocatie georganiseerd zal worden. Wat vinden omwonenden belangrijk? Wat zijn kernwaarden van de buurt of wijk en hoe kan het azc hier op een positieve manier aan bijdragen?
4. **Het faciliteren van 'meehelpen':** bij het vorige azc waren er veel mensen/organisaties die graag wilden helpen/vrijwilligerswerk doen. Het is belangrijk om vooraf goed uit te denken hoe we dit willen organiseren: waar kan je je aanmelden, wie gaat dit coördineren, hoe gaan we dit coördineren?

Financiën

De kosten voor de exploitatie van de opvang van asielzoekers zijn gedekt volgens de COA-normen, welke gelden voor het exploiteren van opvanglocaties. De gemeente Rijswijk zal dan ook huurinkomsten voor het gebruik van de grond ontvangen.

Uit een artikel 2 (financiële verhoudingswet overheden) onderzoek van AEF blijkt dat gemeenten gemiddeld per jaar € 29.800 vaste kosten en € 98.200 variabele kosten zullen maken om de spreidingswet uit te voeren, afhankelijk van de grootte van de gemeente en of er al een opvanglocatie aanwezig is. Een doorsnee gemeente heeft, volgens het AEF onderzoek, jaarlijks 333 uur inzet nodig voor het nieuwe structurele proces uit de Spreidingswet. De grootste kostencomponenten zijn het deelnemen aan provinciale regietafels (PRT's), het verkennen van mogelijke locaties en het voorbereiden van realisatie.³

De personele capaciteit die nodig is om dit project uit te voeren is intern niet aanwezig en een projectleider met ondersteuning moet daarom extern worden ingehuurd. Daarnaast zal ook vanuit de interne organisatie capaciteit nodig zijn voor bijvoorbeeld ruimtelijke vraagstukken, onderwijs, regionale afstemming, veiligheid en het sociaal domein. Dekking van zowel de vaste, als variabele kosten kan worden verwacht uit toekomstige rijkscompensatie. Naar verwachting zal dit via het gemeentefonds lopen, maar de concrete uitwerking van de compensatie van de kosten is er nog niet.

² Asielopvang: wat werkt bij het informeren en betrekken van inwoners? Movisie, januari 2024.

³ Onderzoek kosten Spreidingswet voor gemeenten en provincies, Anderson Eiffers Felix, 19 april 2023

Startnotitie raadsvoorstel

(vervolg)

Rijswijk

Om deze reden wordt dit in de tweede halfjaarrapportage 2024 opgenomen, wanneer er meer duidelijkheid is over de gemaakte kosten en compensatie.

Vervolg

Nadat deze startnotitie door uw raad is vastgesteld, zullen de gekozen scenario's worden uitgewerkt. Hierbij worden:

- Een geschikte locatie in beeld gebracht op basis van een locatiescan en haalbaarheidsstudie COA, welke wordt aangewezen als beoogde opvanglocatie.
- Sessies en andere vormen van participatie georganiseerd voor de inwoners en bedrijven van Rijswijk waarin zij inspraak hebben op de randvoorwaarden rondom de asielopvang.
- De scenario's verder ingevuld, rekening houdend met de uitvoerbaarheid, gevolgen voor zorg, onderwijs, veiligheid, financiële gevolgen, druk op voorzieningen etc..

Het voorstel is om de uitgewerkte scenario's aan uw raad in de raadsvergadering van 24 september 2024 voor te leggen. U kunt vervolgens aan de hand van de scenario's bepalen wat het bod van Rijswijk wordt. Dit bod zal de gemeente Rijswijk aan de provincie Zuid-Holland voorleggen.